

Hooggeëerde genodigden,
zusters en broeders,

Een prachtige dag en een bijzonder moment, niet gespeend van diepe emotie. Als een minoritaire gemeenschap, een kleine kerk, als een partje van de wereldwijde kerk van Christus, gedenken wij, de Verenigde Protestantse Kerk in België, de 16de-eeuwse Reformatie. En we doen dat niet door een eigengereid protestants feestje te bouwen. We doen dat met de ogen open, we doen dat – na vijfhonderd jaar – nog steeds met de ogen open. Naar de toekomst, en naar opzij, naar de velen die met ons gaan, naar hier gekomen zijn om samen met ons te gedenken.

Dit jaar, dit Refo-jaar, wordt her en der in protestantse middens ook wel eens aangeduid als het 'Jubileumjaar'. Nu ben ik er fier op protestant te zijn, maar ik denk niet dat er ook maar één Reformator is geweest die gelukkig zou zijn met een 'Jubileumjaar'. De bedoeling was om de éne Kerk te her-vormen. Niet om er een andere naast te bouwen.

Dat wij gedénken, dat wij - in verbondenheid met anderen en andersdenkenden - dat *mogen* doen op juist deze plek, dit monumentale gebouw, dat talloze verhalen herbergt, dat ons voor een dag wordt toevertrouwd. Dat wij dit mogen - waarvoor ook hier openlijk mijn diepe erkentelijkheid - maar ook dat wij dit *willen*, onze eigen keuze voor juist déze plek, is een getuigenis. Wie goed luistert, hoort de hemel zingen. 'Ziét toch, hoe goed en lieflijk is het... dat dochters en zonen... van hetzelfde huis...', als zusters en broeders samenwonen'.

Op 31 oktober 1517 - althans zo gaat het verhaal – wilde de Augustijner monnik Maarten Luther een academisch debat forceren en bevestigde daartoe 95 stellingen op de deur van de slotkapel van Wittenberg. Het ging hem om de Kerk, het ging hem om meer dan de Kerk. Het gaat àltijd om meer dan de Kerk. God heeft de wereld op het oog. De Reformatie van destijds zou uiteindelijk over àlles gaan en een enorme stimulans betekenen voor de emancipatie van de mens als ego. Je mocht een individu zijn, niet bemoederd maar zélfverantwoordelijk, zonder voogdij, vrijheid van meningsuiting, gewetensvrijheid, ieder vrij in haar/zijn eigen keuze. De Kerkhervormers verplaatsten het accent van de gemeenschap naar de mens als individu. Ze deden dat als kinderen van hun tijd. Het is niet toevallig dat komend uit de tijd van de Renaissance - met als devies « terug naar de bron » - heel Noord-West Europa het motto hoorde « Sola Scriptura », dus « terug naar de Schrift, het bronboek ». Het Evangelie werd onder het stof vandaan gehaald, en dat mag je nu eens zélf lezen. Eigen keuze's maken.

Zo bevinden we ons vijfhonderd jaar later als Verenigde Protestantse Kerk in België, in dit gedenkjaar van de Reformatie. Met een volledig democratische beleidsstructuur, zonder centraal leergezag. Niemand heeft dé waarheid. Ieder is zelf verantwoordelijk. Alleen jij leidt jouw unieke leven. Dat is heilige grond, daar blijft een ander vanaf. Er staat niéts tussen jou en 'God' (in). Kerkzijn betekent elkaar omgeven, materiaal aanrijken, elkaar bevragen, uitdagen, debatteren, opdat - gevoed en verrijkt door de discussie, de argumenten, de verwoorde gevoelens - elkeen welbewust haar/zijn eigen keuze kan maken. Dat is een vrucht van de Hervormingsbeweging.

Moeiteloos laat zich de stelling verdedigen dat het protestantisme de rationele modaliteit is van het christendom. Rationeel is wat anders dan « koud ». Geloven raakt ons allen in het hart, heeft te maken met gevoelens, emoties, diepe liefde. Maar in het protestantisme heeft de aandacht zich verschoven van voelen naar denken, van mysterie naar theorie/nadenken, van rite naar het woord, en van het zich buigen voor dé waarheid naar het gezamenlijk discussiëren, het open debat. En daarbij is elk individu van belang, ieders mening is welkom

en nodig. We leven van de tegenspraak. Dat zegt ook veel over onze houding vandaag in de oecumene, een open houding die doorloopt tot in de interreligieuze en interlevensbeschouwelijke dialoog. Geef mij alsjeblieft én erkenning én kritische vragen. Onze eigenheid, onze eenheid zit níet in het passieve *aanvaarden* van diversiteit. Onze eenheid zit in het *onontbeerlijk* achten van verschillen. Zonder de andere ander besta ik niet, ben ik niet(s). Dat is een vrucht van de Hervormingsbeweging.

Het is allemaal niet zo vreedzaam verlopen. Er zijn - het is genoegzaam bekend - tijden geweest waarin we - met het kruis in de hand - elkaar hebben weggedaan, verbrand, gekruisigd, om 'onze' God te verdedigen, d.w.z. omwille van onze angst, ons dreigend machtsverlies. In het boek Genesis staat een indringend schrijnende zin: 'Het berouwde God dat Hij de mens gemaakt had'. Ik heb een zwaar vermoeden dat er ook de afgelopen vijf eeuwen m.b.t. onze contreiën tijden zijn geweest waarin ons aller God en Vader zich vertwijfeld genoopt voelde Psalm 8 te herschrijven: 'Wat is de mens, dat Ik aan hem denk!' Ook nu vandaag, terwijl wij hier zitten, - en ik dank de vertegenwoordigers van alle levensbeschouwingen, voor hun aanwezigheid hier, en bovenal voor het goede constructieve overleg dat wij mogen hebben, in meerdere gremia, ook over allerlei maatschappelijke vraagstukken, als armoede en migratie. Eigenlijk, zo bedacht ik me laatst, vormen wij een heel mooie groep en we doen goede dingen. - Maar ook nu vandaag, terwijl wij hier zitten, worden op deze onze, ja Gods wereld, mensen afgemaakt, omwille van hun geloof, door anderen die iets anders geloven, of hetzelfde maar dan anders. 'Wat is de mens, dat Gij aan hem denkt'. Ook nu, terwijl wij hier zitten, worden mensen weggezet, omwille van hun seksuele geaardheid, hun huidskleur, politieke overtuiging, of omdat ze in onze neo-liberale wereld economisch oninteressant worden bevonden. 'Wat is de mens, dat Gij aan hem denkt'.

Wij hebben een missie. Als geloven bevrijdt, dan zijn wij bevrijd tot..., bevrijd om.... klein maar dapper iets bij te dragen aan onze huidige samenleving. De grootste en meest kostbare erfenis van de 16de-eeuwse Reformatie is voor mij de houding, de openheid. En dat slaat breder uit dan alleen de Kerk. Het gaat altijd om meer dan de Kerk. Het is iets dat wij vertalen om ons heen. Het zit ons in het bloed. De openheid, de zoektocht naar de ander, het willen weten wie de ander is, willen begrijpen wát zij denkt, waarom hij zo denkt. In de loop van de geschiedenis verenigden meerdere confessionele stromingen zich tot één verenigde protestantse kerk. Komt nog bij dat onze VPKB een van de weinige niet gecommunautariseerde organisaties is in ons land. Wij zijn ultra divers én hebben elkaar tot op heden altijd weten te vinden en zijn een landelijke kerk. Niet zonder spanningen, en die kunnen oplopen, maar inherent verdraagzaam en... willen weten waarom de ander zo denkt, wat haar drijft. De VPKB als verenigde kerk beseft niet zonder diversiteit te kunnen, is een zeer bont gezelschap en dat zal ook nooit anders zijn. België is het perfecte land om er VPKB te zijn. Dit prachtige, uitdagende, meertalige, politiek complexe, vol gevoeligheden zittende, veelkleurige land waaraan de VPKB zoveel te danken heeft. Daar hebben wij te zijn, met onze pakweg honderd kerkjes en aalmoezeniersplaatsen, in de havens, luchthaven, protestantse sociale centra. Plekken van openheid en zo van geborgenheid, ook voor migranten, samen met hun, met mensen die er tussen vallen, met allen hun eigen levensverhaal. Wij zijn bevrijd, om dat vol te houden. Alleen dan zijn wij Kerk, met welgestelde burgers en met mensen die niet of nauwelijks kunnen rondkomen, in het voetspoor van die unieke gestalte, de Man van Nazareth, mensen niet reducerend generaliserend wegzetten opsluiten in een groep. Dat zit ons in het bloed,... als het goed is,

verbonden met de ware wijnstok. Die zoektocht naar de ander en, voor wie wil, dat samen op zoek gaan naar 'God'. Dat zit ons in het bloed, als wij in Hem blijven...

Wij zijn bevrijd om zonder onheilsprofeten te worden en het einde van de wereld aan te kondigen, niet de ernst te ontkennen van de angstwekkend snelle ecologische aftakeling van wat ooit de schepping heette te zijn. Wij zijn volkomen ongeloofwaardig en wereldvreemd, zeker in de ogen van de jonge generatie, als we daar niet van wakker zouden liggen. In het schaden van de schepping schenden wij de Schepper. Wij zijn het die Hem wonden slaan. Dus wat gaan wij daaraan doen? Zijn wij het woord 'hervormers' nog waard. Wat gaan we eraan doen, méér dan kerkdiensten, oecumenisch, allemaal prima, nee noodzaak, maar wat gaan we eraan doén? Aan gewetensvorming en concreet. Ja, wij.

Het is onze roeping - juist als minoritaire én zo gediversifieerde kerk - wij zijn bevrijd, door het geloof in de Man van Nazareth bevrijd om alles te doen wat maar mogelijk is om een gemeenschappelijk project te promoten. Een sàmen. Een echte samenleving. Het woord 'samenleving' behoort naar mijn smaak tot één van de meest misbruikte begrippen. Wij moeten het blijven tonen, concreet uitleven. Dat zijn we ook verplicht als specifieke tak van het christendom. Het is de taak van een historische in de 16de-eeuwse Reformatie gewortelde Kerk. Als wij het niet doen, zo open, zo zoékend, wie dan wel? En het is van vitaal belang. We zien overal om ons heen, op diverse terreinen, hoe groepen mensen zich terugtrekken in een, zoals dat in het Frans zo treffend heet, 'un replie identitaire'. We zien het overal om ons heen gebeuren, uit angst, of omwille van vermeend en kortzichtig economisch belang. In ons land, in Europa, over de grote plas. Regio's, zelfs hele landen zijn op zoek naar wie ze zijn. Er is een brede tendens om een gemeenschappelijk project vaarwel te zeggen. Allemaal vanuit de waanidee dat als men zich afscheidt van anderen, daar het heil ligt, dat als we ons op onszelf terugtrekken, dan zal het beter gaan. En zoals zo vaak, we zien het gebeuren, wordt daarbij achterom gekeken en een verleden verheerlijkt dat nooit heeft bestaan. Allerlei soorten Brexits. Wel, een kleine kerk als de onze moet daar staan - en dat doen we ook - met het verhaal dat het geheim van het leven dat wij God noemen, het geheim onder en van het leven, altijd gezocht wil worden in een sàmen en in de toekomst, - in de bijbel heet dat 'land van belofte', 'Koninkrijk van God' - niet in wat mompelen over identiteit, angstig achteromkijken, en drogredenen over 'de vleespotten van Egypte'. Wij zijn bevrijd om vooruit te durven kijken, te benoemen, met respect en eerbied en dankbaarheid voor traditie en wat was, vooruit te kijken.

Wij zijn bevrijd om nooit te vergeten dat wij bevrijd zijn. En dat heeft consequenties. Wij moeten ons bewust zijn, dat wat ons als VPKB-ers verbindt niét alleen de fascinatie is voor de Man van Nazareth, maar ook de ruimte die dat bij ons mag innemen: de stellige overtuiging dat ieder mens welkom is bij het geheim boven en achter het leven, het geheim dat wij "God" noemen. Welkom, juist ook de ander in zijn anders-zijn. Juist wij als diverse kerk moeten voorop gaan met een prachtig krachtig getuigenis, uiterst actueel in deze onze maatschappij. Wij moeten voorop gaan, helend voorop: om àltijd de eigen angst voor het andere te willen overwinnen, nooit te willen vastroesten, in geen enkel dogma, en - àls het dan toch gebeurt, dan liefst zo laat mogelijk in je leven.

En misschien betekent Reformatie vandaag vooral: het herontdekken van 'sola gratia', het herontdekken van genade. Leven van de gift, het geschenk, zomaar gekregen, onverdiend ontvangen. Met sola gratia bedoelde Luther: niet menselijke inspanningen maar Gods gratuite genade brengen ons op wegen van heil. Misschien betekent Reformatie vandaag: het herontdekken van genade, het herontdekken van compassie als kompas voor ons handelen, in een wereld vol vluchtelingen, schendingen van mensenrechten, groeiende

kloven tussen arm en rijk, oorlogen en geruchten van oorlogen, alarmerende klimaatverandering. Uiteindelijk gaat het om een proces van transformatie in kerk tot een ware samenleving. Wij zijn bevrijd om authentiek te zijn, en niet te vluchten in zelfgefabriceerde en dus schijnzekerheden. Bevrijd om de vaders te eren, niet door na te apen, niet door het bereikte te consolideren, maar door net als hen, in te gaan, te protesteren tegen dat wat is, en vanuit een diep liefdevol verlangen op zoek te gaan met anderen naar een wereld die waarlijk solidair is en kan leven voor het aangezicht van God. God die zich verheugt dat Hij de mens gemaakt heeft.

Wij zijn bevrijd om lief te hebben, tot op het naïeve af. Openheid, samen, ook samen met andersdenkenden, dat is ons getuigenis, in het voetspoor van de man van Nazareth, die van het leven van elk mens een feest wilde maken. "Want Hij" - om de apostel Paulus aan te halen - "Hij heeft ons gemaakt tot wat wij nu zijn: in Christus Jezus zijn wij geschapen om de weg te gaan van de goede daden die God heeft voorbereid". Wij zijn bevrijd om opnieuw te durven spreken over wat juist is, over wat structureel onrecht is, over wat rechtvaardig kan zijn en over wat medemenselijkheid écht kan betekenen. Want er is geen ander menszijn dan dat waarin je beseft dat je telkens weer bezig moet zijn om mens te *worden* en een waar medemens te zijn. Daartoe zijn wij kerk. Wij zijn allemaal in dienst van de Heer die knecht werd, die kwam om zichzelf weg te schenken, om zichzelf te geven.

Wij zijn bevrijd om lief te hebben,
diep diep lief te hebben,
door Hem, die wij met eerbied noemen: Jezus, die de Christus is.

Gott in der Höh allein sei Ehr.

Soli Deo Gloria

Amen